

Ustvarjalki iz Gornjesavske doline

Pogosto (pre)malo izpostavljen, vendar pomemben del življenja na kmetih je ustvarjalnost in ljudska umetnost. Ljudje so se vedno in povsod radi obdajali z lepimi stvarmi, ki so jim nudile estetsko ugodje, hkrati pa so z njimi izkazovali svoj okus in gmotni položaj. Ljubiteljsko ustvarjanje tudi danes daje žlahtnost preživljanju prostega časa mnogim posameznikom, tako v zasebnosti doma kot v organiziranih skupinah.

Ustvarjalki, ki ju predstavljamo na tokratni razstavi, sta na prvi pogled zelo različni, a ju združuje marsikaj. Obe sta domačinki, iz Gornjesavske doline, ki ju je med drugim oblikovalo odraščanje na kmetih. In obe sta poleg obilice dela našli čas in voljo izraziti svojo ustvarjalno žilico. Skupen imata celo medij: platno in papir. Slava Mlakar jima vdahne življenje z barvami in čopičem, Zora Podlipnik pa platno spretno izveze, na papir pa s črnilom v verzih izlije svoja občutja.

Liznjekova hiša, 2005, akvarel, 30 x 40 cm

Vezenine in veziljstvo

Vezenine so imele zaradi dragocenosti materialov, ustreznosti izdelave in redkosti skozi stoletja velik statusni pomen. Šele v 19. stoletju je postalo znanje vezenja del izobrazbe meščanskih deklet, nato se je širilo med kmečka dekleta, z uvedbo vezenja kot obveznega predmeta za dekleta v ljudskih šolah pa je znanje vezenja postalo splošnejše in vezenine so vstopile v svet preprostejših ljudi. Tu so se zasidrale tako globoko, da se je po 1. svetovni vojni pojavil pojem narodnega veza, ki je nastal kot del iskanja korenin in etnične pripadnosti, tako imenovano narodno blago, izraz narodove »duše« v vezeninah. Z vero, da narodne vezenine potrebujemo, so jih tudi »našli«: značilne so modro-rdeča barvna kombinacija, križni vbod in motiv nageljnovih cvetov.

Šolska vajenica Zore Podlipnik iz leta 1930, vezena na bombažno panama blago s križnimi vbodi.

Naslovna stran: Planet ogenj, 2006, olje na platnu, 70 x 100 cm

Kolofon

Uredila: Špela Smolej Milat; lektura, fotografije in oblikovanje: Katja Žvan; tisk: Grafika Zupan; izdal in založil: Gornjesavski muzej Jesenice, zanj Irena Lačen Benedičič; naklada: 150 izvodov. April 2021.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

Snúbæc

K je lípa abletéva na sréd Padkórëna,
na n bårt je snég zapádu, pa zíma tjímava.
Mój pób pa čaz Garíca na cévo ja jø pabráv,
j se kúma tmá nardíva, je zé na létre stáv,

pa z nósam kakar krúcalj, s kandéva, k je biv mráz,
je k mnè skoz vókæn smúknu, da jø se pagráv pør nàs.
U grêlc sa mátlja spále, šlé máma k átjo léč,
dærnjòhava sta v kámre, mædvá pa flènk za pèč.

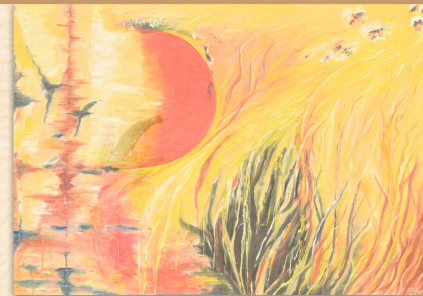
Ma póbæc flètna kájza, pør grábænço stají,
čeppráv je še kí prázna, je pváca v njé za trí.
Šè káj k an dóbr mésznc, pa prázna vâc na bó,
je gún dên pøršù snúbæt, bo vzêv mæ za ženó.

Ta pòru j átja bárav, sa rêkle: »Bo to švó?«
Sa mámcæ tûd pørstájle, pa rêkle: »Tó pa, tó!«
Je mæ za çæf patêgnu, usèt skór pafetáv,
k je me za dúrme ukúšnu, pa rúta zategvòv.

Pør prič sëm mo abljúbva, sêj rêsæn, kò pa çëm,
sêj z njêm u tóta kájza ad sårca ráda gràm.
»Ó, tíçæk mój!« sëm rækva, da bòh lò srêça dá,
sêj æntjér na bôm dabíva tàk flètænga mažá.

Zora Podlipnik

Ustvarjalki iz Gornjesavske doline

Zora Podlipnik

Rodila se je leta 1921 materi Neži kot nezakonska hči. Odraščala je v Podkorenu in v tej njej ljubi vasiči leta 2019 tudi sklenila svojo življenjsko pot. Osnovno šolo je dokončala v Kranjski Gori. Srčno si je želela nadaljevati šolanje, a za to ni bilo sredstev. Z mamo sta morali služiti za vsakdanji kruh in streho nad glavo. Med vojno se je poročila na kmetijo. Mož je bil invalid iz 1. svetovne vojne in veliko starejši od nje. Rodili so se jima trije otroci. Živelii so skromno, v hlevu so bile tri krave, nekaj ovac, dva prašiča in veliko kokoši. Dela na polju in doma ni nikoli zmanjkalo.

Povojno obdobje je bilo kmetu zelo nenaklonjeno: obvezna oddaja živil, davki, kmetje niso imeli zdravstvenega zavarovanja ... Pri sosedii si je kdaj pa kdaj izposodila jajca, da je izpolnila obvezno oddajo. Na uradu pač niso hoteli slišati, da kokoši občasno ne nesejo jajc.

Vse življenje je bila predana slovenski besedi, zborovskemu in cerkvenemu petju. Rada je sodelovala v gledaliških predstavah, ki jih v tistem času v vasi ni manjkalo. Za to je skrbelo Kulturno-prosvetno društvo Podkoren. Pisala je pesmi in črtice iz vsakdanjega življenja ter zapisovala stare narečne besede. Teh je zbrala kar dva polna zvezka, vendar še čakajo, da zagledajo beli dan. Vse življenje sta bila njeno orodje tudi papir in pisalo. Veliko njenih prispevkov je bilo objavljenih v zbornikih Literarnega kluba upokojencev Slovenije LIKUS. Od zgodnjega otroštva pa vse do pozne starosti je ustvarjala izdelke – vezene in pletene. Najraje pa je imela naravo, saj ji je vsaka roža, trava ali ptica prinesla toploto v dušo in srce.

Triglav, 2015, olje na platnu, 60 x 80 cm

Zelenci, 2007, olje na platnu, 50 x 50 cm

Slikarski svet Slave Mlakar se nam kaže v neki posebni jasnosti, ki je plod njenih izredno jasno in le na videz preprosto izraženih slikarskih potez. Pri njej ni v ospredju barva, temveč risba predmeta, ki živi v njeni predstavi in ji do potankosti sledi. Barve ostajajo v mejah obrisnih linij in slikarki se ne zdi potrebno, da bi jih presegla. Tako počasi nastaja njen povsem lastni slikarski svet, daleč od trde, včasih kar neprijetne, oprijemljive stvarnosti, svet, ki ga ima rada in si ga ustvarja po lastni miselni presoji in čustvenih vzgibih.

In če se nam zdi podoba sveta v njenih slikah na prvi pogled natančna in stvarno posneta, je ta svet vendarle povsem njen, osebno zaznaven svet, ki se ji zdi bolj blizu, bolj naraven, prijazen in topel in kar je pomembno tudi zanj, najbolj resničen. Uredila si ga je in posnela po lastni notranji zamisli ali podobi, v kateri je vse na svojem pravem mestu, urejeno in lepo za pogled. Taka je tudi perspektiva v sliki, skladje barv in poteze čopiča, nek idealen svet, ki slikarko pomirja in osrečuje in jo prestavi v neko drugo sfero, prav nič podobno tistemu vsakdanjemu in utrujajočemu okolju.

Slikarka ima vso pravico, da si ustvari lastno predstavo in posledično tudi lastno podobo o svetu in pri tem sledi njej všečnim oblikam in barvam, če le pri tem iskreno posluša svoj notranji glas, podprt z osnovnim likovnim znanjem, ki ji omogoča dano zamisel ustrezno prenesti na platno.

Ob zaključku lahko ugotovimo, da slikarka v svojih krajinah in tihožitjih poslušno sledi svoji notranji resnici, se z njo istoveti in se ji na koncu brez zadržkov podredi.

Cene Avguštin, 11. 3. 2005

Slava Mlakar

Rodila se je 28. julija 1943 v kmečki družini s šestimi otroki. V otroštvu je bila živahna in angažirana. Energijo je sproščala pri telovadbi in v športu, a se je rada umirila ob risanju in slikanju. Svojo prvo potrditev v likovnem ustvarjanju je dobila že v osnovni šoli, ko je bila njena slika Jesensko listje izbrana za darilo za Titov rojstni dan.

Do upokojitve je delala kot vzgojiteljica v vrtcu. Svojo energijo in znanja je nesebično delila z otroki: rada jih je peljala v naravo, na svež zrak, da so se gibali in zbirali ustvarjalni navdih, ki so ga potem v razredu izražali na različne načine.

Njeno življenje je zaznamovalo kmečko okolje, kjer dela ne zmanjka. Na domači kmetiji je pomagala že v otroštvu, pa tudi kasneje, ob službi. Pravi, ji je bilo to v veselje.

Kmalu po upokojitvi leta 1997 se je vpisala v slikarski tečaj likovnega kluba Dolik pod vodstvom Joža Dakskoflerja. Po treh semestrih je z ostalimi tečajniki že prvič razstavljala na skupinski razstavi na Osnovni šoli Prežihovega Voranca. Članica Dolika je ostala 19 let in pogosto razstavljala na skupinskih razstavah članov v razstavnem salonu Dolik na Jesenicah in v Trbovljah pri tamkajšnjem pobratenem likovnem društvu Relik. Kar 15 let se je udeleževala likovnih kolonij v Vratih in z ostalimi udeleženci razstavljala v Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani. Tudi v Liznjekovi domačiji smo jo že imeli priložnost spoznati: leta 2006 smo pripravili skupinsko razstavo kranjskogorskih ustvarjalk Slave Mlakar, Miše Krofl in Marije Robič.

Slava motive najde kar v bližnji okolici Kranjske Gore. Rada slika krajine in tihožitja, izmed tehnik največkrat izbere olje na platnu, pa tudi akvarel ji ni tuj. Pravi, da slika za dušo. Zato svoja dela raje pokloni kot proda. Tudi v dobrodelne namene.

Jabolka in hruške, 2004, akvarel, 24 x 30 cm

Jesen, 2010, akvarel, tempera, 55 x 75 cm